

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
MAKTABGACHA VA MAKTAB TA’LIMI VAZIRLIGI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI SPORT VAZIRLIGI
CHIRCHIQ DAVLAT PEDAGOGIKA UNIVERSITETI

**“Jismoniy tarbiya tizimini
rivojlantirishning dolzarb muammolari
va istiqboldagi yechimlari”**

mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy anjuman materiallari

2025-yil 17-18- oktabr

CHIRCHIQ-2025

“Jismoniy tarbiya tizimini rivojlantirishning dolzarb muammolari va istiqboldagi yechimlari” mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy anjuman materiallari.

Yangi O‘zbekiston taraqqiyoti sharoitida ta’lim sifatiga erishish muhim strategik vazifalardan hisoblanadi. Bunda ta’lim tizimining takomillashtirilishi va unda jismoniy tarbiya va sport sohaning sifat ko‘rsatkichlariga erishish bo‘yicha amalga oshirilayotgan ilmiy, amaliy va metodik ishlar muhim o‘rin tutmoqda. Shu jihatdan mamlakatimiz ta’lim tizimi va uning boshlang‘ich ta’lim bosqichida tarkib topayotgan nazariy, didaktik va metodik yangilanishlarni tadqiq etish hamda bu borada muayyan yo‘nalishlarni ishlab chiqish dolzarb bo‘lib turibdi. Bularning barchasi mazkur xalqaro ilmiy-amaliy anjumanning yo‘nalishlarini tashkil qiladi.

Mazkur xalqaro ilmiy-amaliy anjumanning maqsadi mamlakatimiz ta’lim tizimi va uning boshlang‘ich ta’lim bosqichida tarkib topgan nazariy, didaktik va metodologik innovatsion yondashuvlarni tadqiq etish hamda amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat. Anjumanning asosiy vazifasi ta’lim tizimi va boshlang‘ich ta’lim bosqichida tarkib topgan innovatsion yondashuvlarning milliy tajribalarini ishlab chiqish va uning xalqaro tajribalarini tizimlashtirishdan iborat.

Ushbu to‘plamga kiritilgan maqolalarda keltirilgan xulosa va tavsiyalar anjuman maqsadi va vazifalaridan kelib chiqib, ta’lim tizimi va uning jismoniy tarbiya bosqichini innovatsion yondashuvlar bo‘yicha milliy va xalqaro tajribalari uyg‘unligi asosida rivojlantirishga, bunda innovatsion yondashuvlarning samaradorligi natijasida ta’lim sifatiga erishishning iqtisodiy imkoniyatlarini belgilashga, ulardan foydalanish mexanizmlarini shakllantirishga xizmat qiladi.

To‘plamda berilgan maqolalar haqqoniyligining javobgarligi mualliflar zimmasida.

Tahrir hay’ati:

1. Muxamedov Gafurdjan Israilovich – k.f.d., professor.
2. Eshchanov Baxodir Xudayberganovich – DSc, professor.
3. Tadjibayev Ikram Uralbayevich – DSc, professor.
4. XurvaliyevaTarmiza Latipova – DSc, professor.
5. Abdullayev Abduqayum Abduhavich – PhD, dotsent.
6. Narimbaeva Lola Kuzibaevna – PhD, dotsent.
7. Mutalova Dilnoza Abdurashidovna – PhD, dotsent.
8. Maxmudov Baxrom Abdusalomovich – PhD, dotsent.
9. Mamadaliyev Kamolidin Rahmatullayevich – PhD, dotsent.

Taqrizchilar:

Muxtor Abenovich Ermekbaev. – p.g‘.n., dotsent M.Auezov nomidagi Janubiy Qozog‘iston universitetining “Maktabgacha va boshlang‘ich ta’lim nazariyasi va metodikasi” kafedra mudiri.

Mardonov Shukurullo Qo‘ldashevich – Chirchiq davlat pedagogika universiteti “Maktabgacha va boshlang‘ich ta’lim” fakulteti, p.f.d., professor.

Anjuman O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligining **2024-yil 27-dekabr**dagi 490-sonli buyrug‘i bilan tasdiqlangan “2025-yilda xalqaro miqyosida o‘tkaziladigan ilmiy va ilmiy-texnik tadbirlar rejasi”ning **78-bandiga** asosan o‘tkazilgan.

tashqari tabiiy fan, tasviriy san'at, chet tili darslarida ham axborot texnologiyalari orqali dars o'tish fanni hayot bilan chambarchas bog'liq tarzda olib borishga yordam beradi.

Xulosa qilib aytganda, boshlang'ich ta'limda axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan (AKT) foydalanishning afzalligi nafaqat darslarning samaradorligini oshirishga, o'quvchilarning yangi avlod darsliklari o'quv-metodik komplekslar (O'MK) asosini 4K tamoyilini: kritik (tanqidiy) fikrlash, kollaboratsiya (jamoaviy ishlash), kreativlik (ijodkorlik), kommunikatsiya (muloqot ko'nikmalari)ni oshiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 6-noyabrdagi «O'zbekistonning yangi taraqqiyot davrida ta'lim-tarbiya va ilm-fan sohalarini rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida»gi PF-6108-son Farmoni.

2. Mamadaliyev K.R. Pedagogika ta'lim yo'nalishlari uchun o'quv adabiyotlarini yangi avlodini ta'lim jarayoniga tadbiq etish metodikasi // O'zMU xabarlar jurnali. ISSN 2181-7839. – Toshkent, 2023. – № 1.9.1. B. 146-148.

3. Mamadaliyev K.R. Elektron o'quv-metodik majmualarni yaratish metodikasi // O'zMU xabarlar jurnali. ISSN 2181-7839. – Toshkent, 2023. – № 1.11. B. 127-129.

4. Mamadaliyev K.R. Pedagogika ta'lim yo'nalishlarini yangi avlod o'quv adabiyotlarini yaratishda o'quv jarayoni loyihalarini tuzish // Mug'allim ham yzlik siz bilimlendirio'. Ilimiy-metodikalıq jurnal. ISSN 2181-7138. – Nėkis, 2024. – № 1. B. 300-309.

5. Mamadaliyev K.R. Elektron o'quv qo'llanmalar yaratishning asosiy vositalari va ularni yaratishga qo'yiladigan umumiy talablar // Mug'allim ham yzlik siz bilimlendirio'. Ilimiy-metodikalıq jurnal. ISSN 2181-7138. – Nėkis, 2025. – № 1. B. 248-256.

6. www.ziynet.uz

Ta'lim jarayonida AKT dan foydalangan holda foresight metodlari orqali strategik va kreativ kompetensiyalarni rivojlantirish

Hasanova Sumanbar Hamroqulovna

Chirchiq davlat pedagogika universiteti

Boshlang'ich ta'limda amaliy

fanlar kafedrasi dotsenti PhD

xasanovasumanbar@gmail.com

Zamonaviy ta'lim jarayoni nafaqat mavjud bilimlarni egallash, balki kelajakni ko'ra bilish, strategik rejalashtirish va noaniqlik sharoitida oqilona qaror qabul qilish kabi ko'nikmalarni shakllantirishga qaratilgan bo'lishi lozim. Aynan shunday kompetensiyalarni rivojlantirishda foresight metodlari samarali vosita sifatida e'tirof etilmoqda. Foresight metodlari orqali o'quvchilar muqobil ssenariylar yaratish, kelajakdagi tendensiyalarni aniqlash, kompleks tahlil qilish va strategik fikrlash ko'nikmalarini rivojlantiradilar. Bu metodlar o'quvchini noaniq va tez o'zgaruvchan sharoitlarga tayyorlaydi, ularni innovatsion

fikrlash va mas'uliyatli qaror qabul qilishga undaydi. Shu bois, ta'limda foresight metodlarini joriy etish o'quvchining shaxsiy, kasbiy va ijtimoiy rivojlanishi uchun muhim hisoblanadi.

Ta'limda foresight metodlaridan foydalanish o'quvchilarda quyidagi kompetensiyalarni rivojlantiradi:

- Tizimli tahlil qilish;
- Uzoq muddatli oqibatlarni anglash;
- Strategik rejalashtirish;
- Metakognitiv refleksiya;
- Ijodiy va tanqidiy fikrlash;
- Noaniqlik sharoitida qaror qabul qilish [Gustavsson, 2012].

Mahalliy sharoitga moslashuv. O'zbekiston ta'lim tizimida foresight metodlarini joriy etishda quyidagi xususiyatlar hisobga olinadi:

- Mahalliy muammolar va istiqbollar (mehnat bozori, ekologiya, raqamli transformatsiya);
- Madaniy qadriyatlar (kollektiv qaror qabul qilish, hamkorlik);
- O'quvchi faolligini oshirishga qaratilgan interaktiv yondashuvlar;
- Foresight yondashuvini STEAM va innovatsion loyihalar bilan integratsiya qilish [Tursunov, 2023].

Ta'limda foresight metodlaridan foydalanish bu – o'quvchilarni kelajakdagi murakkab muammolarga tayyorlash, ularni strategik fikrlashga o'rgatish va noaniqlikda to'g'ri yo'l tanlash salohiyatini rivojlantirishdir. Foresight metodlari orqali o'quvchilar kelajakni tasavvur qilishni, uni modellashtirishni va unga erishish yo'llarini ishlab chiqishni o'rganadi. Bu esa o'z navbatida ta'limni zamonaviy, maqsadli va hayotga yaqinlashtiradi.

Zamonaviy dunyo o'zgaruvchanlik, murakkablik va yuqori noaniqlik bilan tavsiflanadi. Ta'lim sohasi esa bu o'zgarishlarga bevosita ta'sirchan bo'lgan ijtimoiy institut sifatida raqamli transformatsiyaning markaziy yo'nalishlaridan biriga aylandi. Ayniqsa, ta'lim tizimida yangi shakllanayotgan kompetensiyalar — foresight fikrlash, strategik qaror qabul qilish, kelajak ssenariylarini modellashtirish kabi faoliyatlar axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT) bilan chambarchas bog'liq.

AKT vositalari — sun'iy intellekt, Big Data, interaktiv platformalar, simulyatsiyalar, virtual muhitlar, mobil ilovalar, ijtimoiy tarmoqlar va onlayn hamkorlik vositalari foresight kompetentligini rivojlantirish uchun keng imkoniyatlar yaratadi. Bu texnologiyalar orqali o'quvchilar hozirgi real holatni tahlil qilish, istiqboliy tendensiyalarni kuzatish, ssenariylar ishlab chiqish, kompleks axborotlar asosida oqilona qaror qabul qilish kabi jarayonlarga jalb etiladi [Anderson, 2017].

1. Didaktik funksional imkoniyatlar. AKT, birinchi navbatda, foresight kompetentligini shakllantirishda ta'lim mazmunini interaktiv, integratsiyalashgan va individual yondashuvga asoslangan tarzda taqdim etish imkonini beradi. Masalan:

- **Vizual simulyatsiyalar** — murakkab jarayonlar (masalan, global isish oqibatlari, demografik o'zgarishlar, sun'iy intellektning ta'limdagi ta'siri)ni jonli vizualizatsiya qilish orqali o'quvchi tasavvurini kengaytiradi;

- **Interaktiv ssenariy platformalari** — o‘quvchilarga muqobil kelajak holatlarini yaratish va ularni baholash imkonini beradi;

- **Mind-mapping vositalari** — murakkab g‘oyalar, aloqalar va tendensiyalarni strukturaviy ifodalashga yordam beradi;

- **Mobil ilovalar va LMS (Learning Management System)** — topshiriqlarni joylashtirish, muhokama qilish, feedback olish imkoniyatini yaratadi [OECD, 2021].

Foresight metodlaridan biri bo‘lgan **Delphi metodini** misol qilib olsak, uni Google Forms, Microsoft Teams yoki Miro kabi vositalar orqali masofaviy shaklda tashkil qilish mumkin. Bu nafaqat ekspertlar bilan hamkorlikni qulaylashtiradi, balki o‘quvchilarda ijtimoiy muloqot, raqamli savodxonlik, axborot asosida fikrlash kabi metakompetensiyalarni ham rivojlantiradi [Popper, 2008].

2. Texnik jihatdan samaradorlik. AKT foresight kompetentligini shakllantirishda texnik imkoniyatlar yaratibgina qolmay, bu jarayonni samarali, monitoringga qulay va adaptiv qiladi. Jumladan:

- **Big Data va analitik vositalar** — katta miqdordagi statistik va ijtimoiy ma’lumotlar asosida tendensiyalarni bashorat qilishda qo‘llaniladi;

- **AI va mashinali o‘rganish algoritmlari** — ta’lim muhitini foydalanuvchiga moslashtiradi va individual feedback tizimini avtomatlashtiradi;

- **Blockchain texnologiyasi** — ssenariylar va qaror jarayonlari tarixini xavfsiz saqlash va autentifikatsiya qilish imkonini beradi [Kaplan, 2020].

Masalan, foresight o‘yin ssenariysi asosida yaratilgan **"2035-yilda O‘zbekistonda ta’lim tizimi"** nomli simulyatsion loyiha real vaqt monitoring vositalari bilan birga ishlatilganda, o‘quvchilar faoliyatidagi intellektual yondashuvlar aniq baholanishi mumkin. Shuningdek, bu texnologiyalar orqali loyihaning iqtisodiy, ekologik, sotsial omillari ko‘p o‘lchamli tahlil qilinadi [Inayatullah, 2015].

3. Psixologik va motivatsion ta’sir. AKT foresight kompetentligini shakllantirishda nafaqat bilish va texnik imkoniyatlar, balki o‘quvchining ichki motivatsiyasi, emotsional jalb etilishi va reflektiv tafakkurining faollashuvi uchun ham xizmat qiladi.

- **Gamifikatsiyalashgan muhitlar** — o‘quvchilarning foresight faoliyatini o‘yinli tarzda tashkil qilib, ishtiyoqini oshiradi;

- **Virtual va kengaytirilgan haqiqat (VR/AR)** — o‘quvchini kelajakdagi muammoli vaziyatlarga bevosita qo‘yib, empatiya va ijtimoiy fikrlashni shakllantiradi;

- **Online fikr almashinuvi** — ijtimoiy tarmoqlar yoki onlayn-forumlar orqali o‘quvchilar o‘z ssenariylarini boshqalar bilan taqqoslab, ijtimoiy refleksiya qiladilar [Radianti et al., 2020].

Bundan tashqari, masofaviy ta’lim imkoniyatlari foresight kompetentligini istalgan vaqtda, istalgan joyda rivojlantirish imkonini beradi. Bu esa hayot davomida o‘rganish, moslashuvchan fikrlash, o‘z-o‘zini anglash kabi zamonaviy kompetensiyalar bilan bevosita bog‘liqdir.

Xulosa qilib aytganda, foresight metodlarini ta’lim jarayoniga tatbiq etish o‘quvchilarda zamonaviy global talablarga mos kompetensiyalarni shakllantirishga xizmat qiladi. Ayniqsa, strategik fikrlash, muqobil ssenariylarni yaratish, noaniqlikni boshqarish,

innovatsion qarorlar ishlab chiqish va kelajak ehtimollarini baholash kabi ko'nikmalar yosh avlodni murakkab va tez o'zgaruvchan ijtimoiy-iqtisodiy muhitga tayyorlaydi. Foresight metodlari o'quvchining intellektual, ijtimoiy va kasbiy salohiyatini kuchaytiradi, ularni ongli ravishda istiqbolga yo'naltirilgan, mas'uliyatli shaxs sifatida shakllantiradi. Shuning uchun ham ta'lim tizimida foresight metodlaridan keng va tizimli foydalanish zarur hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Anderson A. Future-Proofing Education: Teaching Strategic Thinking and Foresight. — London: Springer, 2017.
2. Anderson A. Futures Literacy: A Key Competence for the 21st Century. – OECD Education Working Papers, 2017.
3. Anderson C. Foresight education and the development of future-oriented competencies. Futures, 2017.
4. Anderson C. The Adaptive School: A Sourcebook for Developing Collaborative Groups. – California: MiraVia, 2017.
5. Anderson L.W. Developing Thinking Skills in the Classroom. – London: Routledge, 2017.
6. Boud D., Keogh R., Walker D. Reflection: Turning Experience into Learning. – Routledge, 1985.

BOSHLABG'ICH TA'LIMDA IQTIDORLI O'QUVCHILAR BILAN ISHLASH USULLARI

Avazxonov Shohnazar Gulnazarzoda

“CHDPU” Maktabgacha va boshlang'ich ta'lim

Usmonjonova Surayyo Yorqin qizi

CHDPU “Maktabgacha va boshlang'ich ta'lim” fakulteti

Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi 1-kurs talabasi

Boshlang'ich ta'limda iqtidorli o'quvchilar bilan ishlash usullari ularning qiziqishlarini rivojlantirish, o'quv materiallarini chuqurlashtirish, mustaqil izlanishni rag'batlantirish va ijtimoiy-emotsional rivojlanishga va yordam berishni o'z ichiga oladi. Bu usullar jumlasiga individual mashg'ulotlar, ijodiy vazifalar, loyiha faoliyati, togaraklar va boshqa o'quvchilar bilan hamkorlikda ishlash kiradi.

1. Individual mashg'ulotlar va differentsial yondashuv Individual ta'lim rejasi: Har bir iqtidorli o'quvchi uchun uning qobiliyatiga mos keladigan alohida ta'lim tuziladi.

Chuqurlashtirilgan topshiriqlar: Oddiy darslikdagi materialdan tashqari, o'quvchining o'zi mustaqil o'rganish uchun qo'shimcha, murakkabroq topshiriqlar beriladi. Masalan: O'qituvchi maslahatchi rolini o'ynab, o'quvchining izlanishlarida yo'l ko'rsatadi va unga yordam beradi.

Po'latova Go'zal Quvvatbayevna, Qurbonova Nafosat Azamat qizi, Xusnitdinova Sarvinoz Jamoliddinovna, Nurmuhammadiyeva Oygul Otabek qizi, Jumayeva Shahnoza Baxrom qizi. Suzish mashg'ulotlarida biomekanik tahlil asosida harakat texnikasini takomillashtirish yo'llari.	767
Abdullayeva Malika Bozorboyevna, Tuychiyeva Zulfizar. Pedagogik jarayonda kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishning nazariy va amaliy asoslari.	770
Наримбетова Захия Ахмедовна, Динеева Зильфира Наилевна Взгляд в будущее: тенденции развития STEAM-образования в начальной школе.	772
Safarova Sevinch G'anijon qizi, Ismatillayeva Gulsanam Dilmurod qizi, Norboyeva Aziza Nizomiddin qizi. O'zbek tilida sifat so'z turkumi va uning nutqdagi o'rni	775
Dilafro'z Ziyodullayeva Narzulla qizi, Yo'ldosheva Barchinoy Oybek qizi, O'rinboyeva Xumora Akmal qizi, Muhammadiyeva Mushtariy Baxtiyor qizi. O'tkir hoshimov hikoyalarining badiiy talqini	778
Shanasirova Zaxro Yuldashovna, Abdullayeva Durdona Dilshod qizi, Tilavbekova Uljan Abdujabbor qizi, Kenjaboyeva Nafisa Kayratovna, Xolmurodova Gulshoda O'ktam qizi. Xalq o'yinlari vositasida bolaning ruhiy va aqliy qobiliyatlarini takomillashtirish	780
Xolmatova Salima. Kredit-modul tizimi sharoitida talabalarning mustaqil ta'limini tashkil etishning amaliy yo'nalishlari va samaradorligi	784
Raxmatova Nargiza Abdinazarovna. To'ychiboyeva Moxinur Xurshid qizi. Oliboion Marvarid duxtari Izzatullo. Abduraufova Mohinur Shermurod qizi. Boshlang'ich sinflarda harakatli o'yinlar va uni o'qitish metodikasi	786
Mamadaliyev Kamoliddin Rahmatullayevich, Aminova Ozoda Qadamboy qizi. Yangi avlod darsliklari bilan ishlashda AKT ning ahamiyati.	789
Hasanova Sumanbar Hamroqulovna. Ta'lim jarayonida AKT dan foydalangan holda foresight metodlari orqali strategik va kreativ kompetensiyalarni rivojlantirish	790
Avazxonov Shohnazar Gulnazarzoda, Usmonjonova Surayyo Yorqin qizi. Boshlabg'ich ta'limda iqtidorli o'quvchilar bilan ishlash usullari	793
Raxmatova Nargiza Abdinazarovna, Imomova Difuza G'ayratovna, Xidirova Mahliyo Atabekovna, Turg'unova Laylo Shavkat qizi, Erkinova Muslimaxon Begali qizi, Mirzayeva Amina Abdug'affar qizi, Nurmuxamedova Zilola Ergashboy qizi. Bo'lajak o'qituvchilar badiiy idrokining individual xususiyatlari rivojlantirish	796
Raximova Nuquljon Yusupovna. Ot so'z turkumini o'rganishda qo'llaniladigan ko'rgazmalar	798
Quralbayeva Lazzat Jarasbay qizi, Yangiboyeva Azizabonu Xudoyberdi qizi, Xolyigitova Marifat Shokirjon qizi, Rózimbetova Laziza Doston qizi, Gulimova Umida, Abdushukurova Dilorom Ismoil qizi. Bo'lajak	802

“Jismoniy tarbiya tizimini rivojlantirishning dolzarb muammolari va istiqboldagi yechimlari”

mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy anjuman materiallari

Muharrir: X. Tahirov
Texnik muharrir: S. Meliquziyeva
Musahhih: M. Yunusova
Sahifalovchi: A. Isxoqov

Nashr. lits № 2244. 25.08.2020 y.
Bosishga ruxsat etildi 15.10.2025 y.
Bichimi 60x84 1/16. Ofset qog‘ozi. “Times New Roman”
garniturası. Hisob-nashr tabog‘i. 58,25.
Adadi 100 dona. Buyurtma № 139.

«ZEBO PRINT» MCHJ bosmaxonasida chop etildi.
Manzil: Toshkent sh., Yashnobod tumani, 22-harbiy shaharcha.
+998 (94) 673-66-56, +998 (97) 017-01-01